



PRIROČNIK ZA

SAMOSTOJNE

PODJETNIKE

Gibanje za dostojno delo in socialno družbo



Avtorji: Sara Bagari, Borut Brezar, Marko Funkl, Barbara Murn

Založnik: Gibanje za dostojno delo in socialno družbo

Za založnika: Marko Funkl

Lektoriranje: Sara Kosirnik in Prevajalska zadruga Soglasnik z.o.o.

Oblikovanje: Oblikovanje spletnih strani, Primož Grobin, s.p.

Tisk: Cortex trgovina in tiskarna d.o.o.

Naklada: 5000 izvodov

Ljubljana, 2016

Gibanje za dostojno delo in socialno družbo

Dalmatinova 4

1000 Ljubljana

www.socialna-druzba.si

www.dostojno-delo.si

info@socialna-druzba.si

Izvod publikacije je brezplačen.

Publikacija je izšla s podporo Urada vlade RS za komuniciranje in Urada vlade RS za mladino.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

658(035)

PRIROČNIK za samostojne podjetnike / [avtorji Sara Bagari ... et al.] -

Ljubljana : Gibanje za dostojno delo in socialno družbo, 2016

ISBN 978-961-285-555-0

1. Bagari, Sara

287761920

Kdo je samostojni podjetnik?

Samostojne podjetnike oz. s.p.-je ureja Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1). Po ZGD-1 je samostojni podjetnik **fizična oseba, ki na trgu samostojno opravlja pridobitno dejavnost v okviru organiziranega podjetja**. Samostojni podjetnik odgovarja za svoje obveznosti z vsem svojim premoženjem. Podjetnik lahko začne opravljati dejavnost, ko je pri AJPES-u vpisan v Poslovni register Slovenije.

ZGD-1 tematiko konkretnije ureja v II. delu (PODJETNIK), 71. – 75. člen.

S.p.-je zakonodaja največkrat naslavlja z nadpomenko **samozaposlene osebe**. Termin samozaposlene osebe je definiran v Zakonu o urejanju trga dela (ZUTD) in v Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2). Po ZUTD je samozaposlena oseba oseba, ki opravlja katero koli samostojno dejavnost, kot so:

- **samostojni podjetniki posamezniki po zakonu, ki ureja gospodarske družbe,**
- osebe, ki z osebnim delom samostojno opravljajo umetniško ali katero drugo kulturno dejavnost,
- osebe, ki samostojno opravljajo dejavnost s področja zdravstva, socialne varnosti, znanosti ali zasebno veterinarsko dejavnost,
- osebe, ki opravljajo odvetniško ali notarsko dejavnost,
- osebe, ki opravljajo duhovniško oziroma drugo versko službo.

Samostojni podjetniki so tako samo ena izmed skupin samozaposlenih, pri čemer je potrebno upoštevati, da jih zakonodaja **ureja** enotno – kot samozaposlene.

Ekonomsko odvisna oseba

Relevanten za samostojne podjetnike je tudi institut ekonomsko odvisnih oseb, ki se je sicer v delovni zakonodaji pojavil šele leta 2013 z ZDR-1, kjer ekonomsko odvisno osebo ureja VII. poglavje (POSEBNE DOLOČBE), 213. in 214. člen. Gre za samozaposleno osebo, ki na podlagi pogodbe civilnega prava, osebno, za plačilo, samostojno in dlje časa opravlja delo v okoliščinah ekonomske odvisnosti ter sama ne zaposluje delavcev. **Ekonomsko odvisnost obstaja, če oseba najmanj 80 odstotkov svojih letnih dohodkov pridobi od istega naročnika.**

Ekonomsko odvisni osebi je skladno s 214. členom ZDR-1 zagotovljeno omejeno delovno pravno varstvo – zanjo se uporabljajo določbe ZDR-1 o prepovedi diskriminacije, zagotavljanju minimalnih odpovednih rokov, prepovedi odpovedi pogodbe v primeru neutemeljenih odpovednih razlogov, zagotavljanju plačila za pogodbeno dogovorjeno delo kot je primerljivo za vrsto, obseg in kakovost prevzetega dela, upoštevanje kolektivno pogodbo in splošne akte, ki zavezujejo naročnika ter obveznosti plačila davkov in prispevkov in uveljavljanju odškodninske odgovornosti.

Problematičen je predvsem tretji odstavek 214. člena ZDR-1: »ekonomsko odvisna oseba je za upravičenost do omejenega delovno pravnega varstva po zaključku vsakega koledarskega ali poslovnega leta dolžna obvestiti naročnika, od katerega je ekonomsko odvisna, o pogojih, pod

katerimi deluje, tako da naročniku posreduje vsa dokazila in informacije, potrebne za presojo vprašanja obstoja ekonomske odvisnosti.«

Razlika med ekonomsko odvisno osebo in delavcem, ki se znajde v prikritem delovnem razmerju je v tem, da pri ekonomsko odvisni osebi ne obstajajo vsi elementi delovnega razmerja in zato ne gre za prikrto delovno razmerje. **Po sodni praksi Vrhovnega sodišča je za spore o ekonomsko odvisnih osebah pristojno Okrožno sodišče, saj gre za spore iz obligacijskega razmerja.** Čeprav je ekonomsko odvisnim osebam zagotovljeno omejeno delovnopravno varstvo, ne obstaja v zakonu podlaga za pristojnost delovnih sodišč. Ekonomsko odvisna oseba ni v delovnem razmerju, temveč gre za samozaposleno osebo, ki ne zaposluje delavcev. Obstoj ekonomske odvisnosti tudi sam po sebi ne pomeni podlage za ugotovitev obstoja delovnega razmerja, saj takšna podlaga obstaja le, če so podani tudi elementi delovnega razmerja, ki jih mora tožnik tudi izrecno (in v roku) uveljavljati, tako da postavi ustrezen zahtevek. Samo v takem primeru gre za delovni spor, za katerega je pristojno delovno sodišče.

Iz sodne prakse pa tudi izhaja, da pojem ekonomsko odvisne osebe izključuje delovno razmerje.

Socialna zavarovanja s.p.-jev

V spodnji tabeli je prikazana višina prispevkov za samozaposlene za november 2016 od najniž- je in od najvišje osnove. (vir: FURS)

Bruto zavarovalna osnova v EUR		56 % PP**	3,5 PP***
		871,30	5.445,62
Osnova za prispevke ZZ, če je bruto zavarovalna osnova nižja od 60 % od 1.555,89 EUR*		933,53	
Prisp. zavarovanca za PIZ	15,50%	135,05	844,07
Prisp. delodajalca za PIZ	8,85%	77,11	481,94
Skupaj prispevki za PIZ		212,16	1.326,01
Prisp. zavarovanca za ZZ	6,36%	59,37	346,34
Prisp. delodajalca za ZZ	6,56%	61,24	357,23
Prisp. za poškodbe pri delu	0,53%	4,95	28,86
Skupaj prispevki za ZZ		125,56	732,43
Prisp. zavarovanca za starš. var.	0,10%	0,87	5,45
Prisp. delodajalca za starš. var.	0,10%	0,87	5,45

Skupaj prispevki za starš. var.		1,74	10,90
Prisp. zavarovanca za zaposl.	0,14%	1,22	7,62
Prisp. delodajalca za zaposl.	0,06%	0,52	3,27
Skupaj prispevki za zaposl.		1,74	0,89
Skupaj drugi prisp.		3,48	21,79
PRISPEVKI SKUPAJ		341,20	2.080,23

* Povprečna mesečna bruto plača za leto 2015 (PP): 1.555,89 EUR.

** Minimalna osnova za prispevke samozaposlenih v letu 2016 znaša 56 % zadnje znane povprečne letne plače: 56 % od 1.555,89 EUR = 871,30 EUR.

*** Najvišja možna zavarovalna osnova: zavezanec lahko prispevke plača največ od osnove, ki znaša 3,5 PP = 5.445,62 EUR.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje samozaposlenih

V skladu s 15. členom Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2) se obvezno zavarujejo osebe, ki v Republiki Sloveniji samostojno opravljajo pridobitno ali drugo dovoljeno dejavnost.

Vzpostavitev zavarovanja je odvisna od nastanka pravnega razmerja in ne od volje posameznika. Prenehanje zavarovanja je vezano na prenehanje pravnega razmerja, ki praviloma nastopi z izbrisom iz predpisanega registra oziroma evidence.

Pogoji za vstop v obvezno zavarovanje so torej izpolnjeni, ko oseba pridobi status samostojnega podjetnika skladno z ZGD-1, torej z dnem vpisa v poslovni register. Samozaposlene osebe se v zavarovanje vključijo za polni zavarovalni čas, če ni z zakonom drugače določeno. Skladno z zakonom je samozaposlenemu zavarovancu dovoljeno zavarovanje s krajšim zavarovalnim časom v primerih, ko je prednostno zavarovan s krajšim delovnim časom na podlagi delovnega razmerja, ali je pridobil pravico do krajšega delovnega časa na podlagi predpisov o starševstvu, ali je pridobil pravico do delne pokojnine in ali je ponovno vstopil v zavarovanje na podlagi opravljanja dejavnosti v obsegu, ki ustreza sorazmernemu delu polnega zavarovalnega časa in se mu pokojnina izplačuje v sorazmernem delu.

Zavezanec za plačilo celotnega prispevka za pokojninsko in invalidsko zavarovanje je zavarovanec sam. Zavarovanec tako plača prispevek zavarovanca po prispevni stopnji 15,5 odstotka in prispevek delodajalca po prispevni stopnji 8,85 odstotka (skupno 24,35 %), razen v primerih prejemanja nadomestil, ko je zavezanec za plačilo prispevkov delodajalca za pokojninsko in invalidsko zavarovanje izplačevalec nadomestil.

Samozaposleni morajo od 1. januarja 2016 obvezna socialna zavarovanja urejati preko portala e-VEM.

Osnova za izračun prispevkov za samozaposlene

Za določitev zavarovalne osnove se za preteklo leto ugotovi **dobiček zavarovanca** v skladu z Zakonom o dohodnini (ZDoh-2), pri čemer se ne upoštevajo olajšave in povečanja davčne osnove, prav tako se ne upoštevajo prispevki za socialno varnost. Tako ugotovljeni letni dobiček se preračuna na mesec, dobljeni znesek pa pomeni mesečno zavarovalno osnovo zavarovanca, ki do naslednje razvrstitve ostaja enaka, razen če nastopijo pogoji za njeno znižanje.

Dobiček se za samozaposlene ugotovi na podlagi **zadnjega obračuna akontacije dohodnine od dohodka iz dejavnosti**, če dohodnino obračunavamo na podlagi dejanskih prihodkov in odhodkov oziroma na podlagi **obračuna dohodnine od dohodka iz dejavnosti**, če dohodnino obračunavamo na podlagi dejanskih prihodkov in normiranih odhodkov. Ugotovljeni letni znesek dobička se pred izračunom mesečnega zneska osnove zniža za 25 odstotkov. Način določanja zavarovalne osnove je določen v Pravilniku o določanju zavarovalne osnove (Pravilnik). V skladu s 3. členom Pravilnika se dobiček samozaposlenega zavarovanca, ki ugotavlja davčno osnovo z upoštevanjem normiranih odhodkov (t. i. normiranca), določi na podlagi podatkov iz obračuna dohodnine od dohodka iz dejavnosti za preteklo leto in podatka o znesku obračunanih obveznih prispevkov za obvezno socialno zavarovanje, ki jih je plačala RS. Na podlagi teh podatkov se dobiček določi tako, da se znesku razlike davčno priznanimi prihodki in normiranimi odhodki prišteje znesek obračunanih prispevkov za obvezno socialno zavarovanje. Če je znesek te razlike manjši ali enak 0, je dobiček enak znesku prispevkov za obvezno socialno zavarovanje.

Če dobiček samozaposlenega v letu, za katerega se ugotavlja dobiček, ne doseže 60 odstotkov povprečne plače, zakon določa najnižjo pokojninsko osnovo, ki je za samozaposlene določena v višini **60 odstotkov mesečne povprečne plače iz leta**. Upoštevajoč prehodno obdobje je v letu 2016 najnižja pokojninska osnova določena v višini 56% mesečne povprečne plače v prejšnjem letu. Leta 2015 je povprečna mesečna plača znašala 1.555,89 EUR, najnižja pokojninska osnova pa torej 871,30 EUR. Najvišja zavarovalna osnova je določena v višini **3,5-kratnika povprečne letne plače** zaposlenih v RS, preračunane na mesec, kar je v 2015 pomenilo 5.445,62 EUR.

Prehodno leto	Najnižja osnova	Znižanje dobička za določitev zavarovalne osnove
2016	56 % povprečne plače	-25 %
2017	58 % povprečne plače	-25 %
2018	60 % povprečne plače	-25 %

ZPIZ-2 uvaja tudi možnost delne oprostitve plačila prispevkov za nove samozaposlene. Oprostitev plačila dela prispevka zavarovanca in dela prispevka delodajalca za samozaposlenega velja, če je bil prvi vpis v poslovni register ali drug register oziroma evidenco izveden 1. 7. 2013 ali kasneje in znaša

v prvih 12 mesecih poslovanja po prvem vpisu v predpisan register 50 odstotkov zneska prispevkov, v naslednjih 12 mesecih pa 30 odstotkov zneska prispevkov. Delež oproščenih prispevkov samozaposlenih zagotavlja Republika Slovenija iz državnega proračuna.

Starostna pokojnina samozaposlenih

Starostna pokojnina se v skladu s prvim odstavkom 40. člena ZPIZ-2 odmeri od pokojninske osnove, ki jo tvori mesečno povprečje osnov zavarovanca za posamezno leto zavarovanja, od katerih so bili plačani prispevki za obvezno zavarovanje. Tukaj naletimo na enega večjih problemov samozaposlenih – **plačevanje prispevkov od najmanjše osnove vodi v najmanjšo pokojnino.**

Zdravstveno zavarovanje

Samozaposlene osebe so v skladu z Zakonom o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem (ZZVZZ) **tudi obvezno zdravstveno zavarujejo.** Skupaj prispevek samostojnega podjetnika za zdravstveno zavarovanje znaša 13,45%, kar vključuje prispevek za primer bolezni in poškodbe izven dela po stopnji 12,92% (sešteti stopnja prispevka zavarovanca 6,36% in stopnja prispevka delodajalca 6,56%) in 0,53% prispevek za primer poškodbe pri delu in poklicne bolezni.

Osnova za samozaposlene osebe je njihova zavarovalna osnova za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, vendar osnova ne (od februarja 2014) sme biti nižja od 60 odstotkov zadnje znane povprečne letne plače zaposlenih v Republiki Sloveniji, preračunane na mesec.

Samozaposlenim in po njih zavarovanim družinskim članom (razen otrokom) se v času, ko nimajo poravnanih obveznosti plačevanja prispevkov, zadržijo njihove pravice do plačila zdravstvenih storitev in denarnih dajatev iz naslova obveznega zdravstvenega zavarovanja. Do takrat lahko uveljavijo na račun obveznega zdravstvenega zavarovanja le nujno zdravljenje.

Zavarovanje za starševsko varstvo

Samozaposleni so tudi zavarovanci za starševsko varstvo osebe. Osnova za plačilo prispevkov je enaka osnovi za plačilo prispevkov za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Samozaposlene osebe so zavezanci za plačilo prispevkov zavarovanca in delodajalca za starševsko varstvo v skupni višini 0,2%.

Pravica staršev do krajšega delovnega časa in do plačila prispevkov za socialno varnost zaradi starševstva, velja tudi za starše, ki si na podlagi svoje dejavnosti plačujejo prispevke za socialno varnost za najmanj 20 ur tedensko.

Zavarovanje za primer brezposelnosti

Po peti alineji 54. člena ZUTD se za primer brezposelnosti obvezno zavarujejo tudi samozaposlene osebe, osnova za plačilo prispevkov pa je enaka osnovi za plačilo prispevkov za obvezno

pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Samozaposlene osebe so zavezanci za plačilo prispevkov zavarovanca in delodajalca v skupni višini 0,2 %.

Samozaposleni je do denarnega nadomestila za brezposelnost upravičen pod istimi pogoji kot zaposleni delavec. Razlaga se, da je samozaposleni brezposeln, ko zapre s.p. in se prijavi na Zavod RS za zaposlovanje. Ko se samostojni podjetnik odloči za zaprtje s. p., mora kot nosilec dejavnosti poskrbeti za izpis iz poslovnega registra (Ajpes) in oddajo davčnega obračuna akontacije dohodnine (Furs). **Za uveljavljanje pravice do denarnega nadomestila za brezposelnost mora biti samozaposleni prijavljen v ajpes in plačevati prispevke najmanj devet mesecev v zadnjih 24 mesecih. Da je upravičen do nadomestila pa mora na zavodu dokazati, da je s.p. zaprl iz objektivnih razlogov.**

Furs kot take določa:

- dalj časa trajajoča bolezen zavarovanca,
- insolventnost, stečaj,
- elementarna nesreča,
- večja materialna škoda na premoženju zavarovanca,
- izguba poslovnega prostora,
- izguba poslovnega partnerja, na katerega je bilo v pretežni meri vezano poslovanje,
- drugi primerljivi razlogi.

Samozaposleni je v takih primerih upravičen do prejemanja nadomestila:

- tri mesece, če je bil zavarovan od 9 mesecev do 5 let,
- šest mesecev, če je bil zavarovan od 5 do 15 let,
- devet mesecev, če je bil zavarovan od 15 do 25 let,
- dvanajst mesecev, če je bil zavarovan dlje kot 25 let (če je starejši od 50 let mu v tem primeru pripada nadomestilo za 19 mesecev, če pa je starejši od 55 let pa je upravičen do 25 mesecev prejemanja nadomestila).

Ne glede na povedano, lahko brezposelna oseba, ki je mlajša od 30 let, pridobi pravice iz zavarovanja za primer brezposelnosti, če je bila pred nastankom brezposelnosti zavarovana najmanj šest mesecev v zadnjih 24 mesecih. Brezposelna oseba lahko v takem primeru uveljavlja pravico do denarnega nadomestila v trajanju dveh mesecev.

Denarno nadomestilo se prve tri mesece izplačuje v višini 80 % od osnove, v nadaljnjih devetih mesecih v višini 60 % od osnove, po tem obdobju pa v višini 50 % od osnove. Osnova za odmero denarnega nadomestila samozaposlenih je povprečna osnova, v obdobju osmih mesecev pred mesecem nastanka brezposelnosti, od katere so bili plačani prispevki. Če so bili prispevki plačani od najmanjše osnove (novembra 2016 je bilo to 871,30 EUR), je samozaposleni prve tri mesece upravičen do nadomestila v višini 697,04 EUR, seveda pod pogojem, da je bil zavarovan vsaj devet mesecev (oz. šest v zadnjih 24 mesecih, če je mlajši od 30 let).

Samozaposlitev kot orodje izkoriščanja delavcev

»Država me ne obravnava kot delavca. Mož je imel olajšavo pri plačilu dela prispevkov kot delavec, starejši od 60 let, jaz pa ne, ker nisem delavec. Zakaj ne?«

»Birokracija. Predvsem pa obravnavanje s.p. (samozaposlenega) kot podjetje v smislu vse birokracije in stroškov, ki jih imam. Sem normirani s.p., kar mi bistveno lajša poslovanje, a imeti dva TRR in plačevanje prispevkov na petih položnicah in podobne neumnosti, so res odveč.«

»Osnovna težava je v tem, da so podjetniki in podjetnice začetniki v Sloveniji nezadostno izobraženi in razgledani glede splošnega pravnega, in v okviru tega, davčnega sistema v državi. Zato se jim po odprtju s.p. zdi, da imajo veliko dela z drugimi stvarmi, ki nimajo veze z njihovo osnovno dejavnostjo. Vendar je podjetnik ravno zato podjetnik, ker vodi podjetje, če pa želi delati kot delavec in uporabljati zgolj svojo osnovno pridobljeno znanje za določeno področje, pa je bolje da ne gre v podjetniške vode.«

Zgornje izjave so zapisali samostojni podjetniki in podjetnice v spletni anketi, ki jo je julija in avgusta 2016 izvedlo Gibanje za dostojno delo in socialno družbo. Anketo smo izvedli zato, da bi priročnik, ki leži pred vami, izhajal iz realnih problemov, s katerimi se vsakodnevno srečujejo samozaposleni. V pričujočem poglavju bomo na kratko predstavili rezultate ankete in se dotaknili vprašanja, ki zadeva mnoge samozaposlene: **Kje posameznik neha biti podjetnik in zdrsne v prekarnost?** Na slednje vprašanje ne moremo podati univerzalnega odgovora, lahko pa vsaj pokažemo, da s.p. ni nekaj samoumevno podjetniškega in je velikokrat orodje za izkoriščanje delavcev. Glede na rezultate ankete priročnik pokriva področje delavskih pravic, plačilne nediscipline in načrtovanja prihodnosti. V priročnik so vključeni tudi aktualni statistični podatki in različni napotki.

Kot nam kažejo že uvodne izjave, **samostojni podjetniki in podjetnice niso oblikovali skupne identitete, saj se nekateri doživljajo kot podjetniki, spet drugi pa kot delavci.** To seveda ni naključje, saj mnogim delodajalci niso dali izbire. Kar ena četrtnina anketirancev je odprla s.p. zaradi pritiskov s strani delodajalcev: *»Najbolj bedna izkušnja, ko mi je redno zaposlena delavka pred vsemi rekla, da saj sem sam sprejel take pogoje dela ... Kot da imaš kakšno drugo možnost ... Preden sem prišel delat kot s.p. za tega delodajalca, sem bil eno leto in pol brezposeln. Pač zateži, ko se delavci, ki so dejansko s tabo v istem čolnu, počutijo večvredne ... Na koncu pa smo vsi samo navadni delavci ... No, eni z malo več pravic, drugi z manj pravicami in tudi nižjo plačo, a za enako opravljeno delo.«*

Kar 60% anketiranih samostojnih podjetnikov in podjetnic se je strinjalo s trditvijo, da se počutijo kot delavci in ne kot samostojni podjetniki, 77% pa se je strinjalo, da jim pripada manj pravic kot redno zaposlenim. Delovnopravna zakonodaja namreč zaposlenim za (ne)določen čas določa pravice kot so redno plačilo, plačana bolniška, plačan dopust, regres, plačana malica, osemurni delovnik, varovalke pred odpuščanjem, odpravnine, ipd. Vseh teh pravic samozaposleni, pa čeprav lahko opravljajo enako delo kot redno zaposleni, nimajo: *»Prek s.p.-ja sem delala za nekaj podjetij. to je bila takrat*

edina možnost, vsaj tako se mi je zdelo. Večinoma so me obravnavali skoraj kot nekoga, ki je pri njih redno zaposlen. S tipičnimi razlikami, seveda. Imela sem plačan čas malice, ampak malice ne. Prevoz na delo ni bil plačan. Dopust seveda tudi ne. Kaj šele regres! To je bilo za vse čisto samoumevno.«

Država redno zaposlenim priznava status delavcev, ki imajo v primerjavi z delodajalci šibkejšo pogajalsko izhodišče, saj so preživetveno odvisni od dela, zato jih država štiti z delovno zakonodajo. Razmerje med naročnikom in samozaposlenim pa je obravnavano kot razmerje enako močnih pogajalskih strani, čeprav v praksi to vedno ne drži. Kar se tiče delovne zakonodaje, država samozaposlenega ne štiti, četudi opravlja osemurni delovnik, mu ne pripadajo pravica do malice, dopusta ali bolniške. Samozaposlene država obravnava kot podjetja, čeprav velikokrat zaposlujejo zgolj sami sebe. Velikokrat morajo kot posameznik ali posameznica opravljati zelo raznoliko delo, ki bi si ga znotraj podjetja morala razdeliti skupina ljudi: *»Prisiljena sem se ukvarjati z delom, za katerega nisem usposobljena (birokratski, marketinški del s.p.-ja). Tako je za mojo `firmo` slabo poskrbljeno, ker se sama ne spoznam na določena področja, za katera je, kljub majhnosti firme, ravno tako potrebno skrbeti, kot če bi bila firma večja.«* Vendar kako lahko ločimo »pravega« samozaposlenega od prekarnega delavca? Na tem mestu bomo **mejo med podjetništvom in prekarnostjo postavili na preživetju**: samozaposlene, ki si lahko privoščijo izpad dohodka zaradi bolezni ali dopusta, dobivajo redno plačilo, ne delajo več kot 8 ur dnevno, zaposlujejo druge delavce, lahko načrtujejo svojo prihodnost (stanovanje, družina, ipd.), bomo šteli pod podjetnike. Vse ostale lahko uvrstimo pod kategorijo prekarne delavce.

S katerimi težavami ste se srečali/se srečujete kot samostojni podjetniki oz. podjetnice?

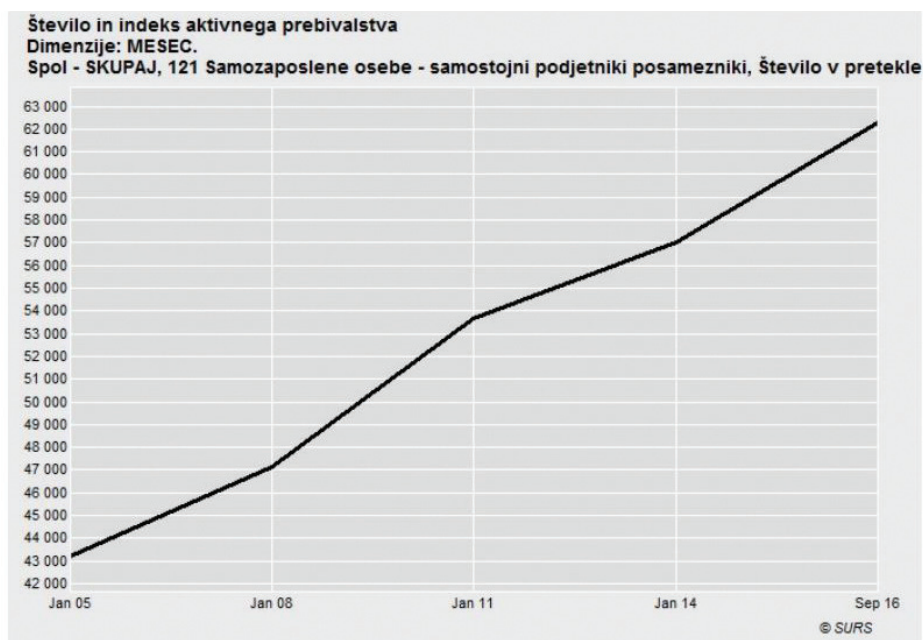
Plačilna nedisciplina naročnikov	46 %
Pomanjkanje pravne varnosti	43 %
Kot s.p. sem preveč časa porabil/a za birokracijo	42 %
Težave pri pridobivanju kredita	34 %
Prisiljen/a sem bil/a delati pod realno ceno	34 %
Težave z rednim plačilom prispevkov	33 %
Delodajalec me je nagovoril v odprtje s.p.-ja	25 %
Zdravstvene težave	23 %
Drugo	13 %

Zgornja tabela prikazuje najpogostejše težave, s katerimi se srečujejo samostojni podjetniki in podjetnice (možnih je bilo več odgovorov). V priložniku ne bomo odgovarjali na vse težave, smo se pa odločili nasloviti področja **plačilne nediscipline, prikaz pravic, prikritih delovnih razmerij, napotke**

za odprtje s.p.-ja, področje zdravja in načrtovanja prihodnosti. Naslavljamo tisti del samostojnih podjetnikov in podjetnic, ki bi jih lahko opredelili kot prekarne delavce; torej tiste, ki težko preživijo iz meseca v mesec in se ne identificirajo s podjetniško logiko: *»To ni podjetniška pot, to je pravna oseba samostojnega proletarca, ki nase sam prevzame odgovornost za lastno računovodstvo in davčno optimizacijo. /.../ Davke bi rad plačal, vendar nisem noben podjetnik, sem le prekarizirana delovna sila, ki je po pravni obliki študentske napotnice in avtorske pogodbe prešla na pravno obliko s.p.«*

Statistika o samozaposlenih

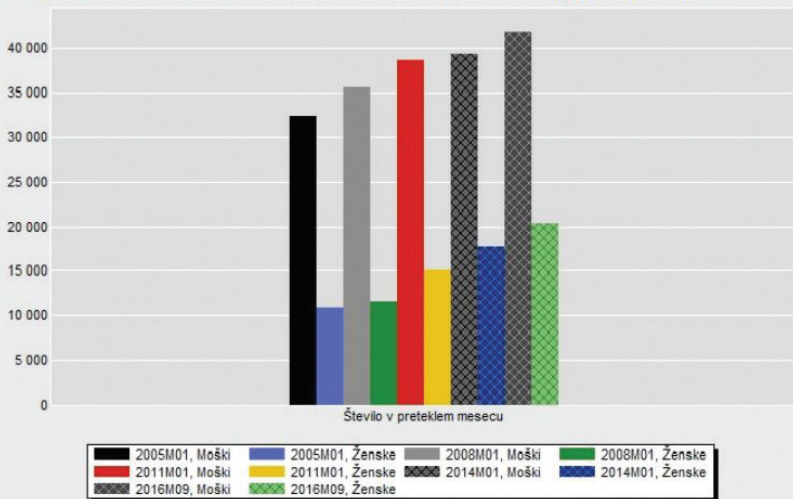
Institut samostojnega podjetništva je danes ena od najbolj tipičnih oblik prekarnega dela pri nas. Število s.p.-jev v Sloveniji že nekaj let narašča. Ob nekajletni rasti števila samozaposlenih je zanimiva primerjava po spolu. Sicer število samozaposlenih narašča tako pri moških kot pri ženskah. Ob tem lahko opazimo, da hitreje narašča število samozaposlenih žensk. Če je bilo leta 2005 razmerje pri samozaposlenih 1:3 (ženske - moški), smo v letu 2016 že skoraj pri razmerju 1:2. Tovrstno naraščanje števila samozaposlenih kaže na to, da je politika fleksibilnosti pripeljala do tega, da odločitev za pot samostojnega podjetnika/podjetnice ni več poslovni razlog, temveč edina možna izbira ali celo prisila. In da je tveganje ter odpoved varnemu delovnemu razmerju današnja norma na trgu delovne sile, ki v tveganje vse bolj potiska ženske.



Število in indeks aktivnega prebivalstva

Dimenzije: MESEC , SPOL , MERITVE.

121 Samozaposlene osebe - samostojni podjetniki posamezniki. (ŠTEVILO/INDEKS)



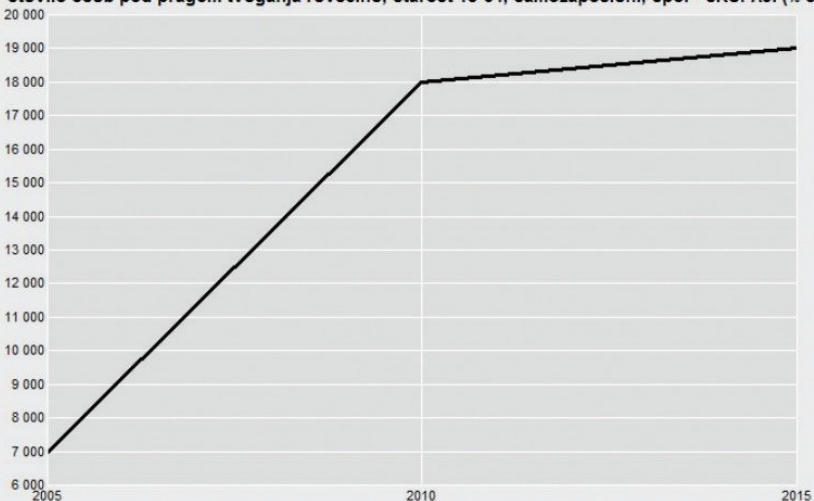
© SURS

Na spodnji tabeli lahko opazimo povečevanje stopnje tveganja revščine med samozaposlenimi v Sloveniji, ki jasno izraža, da je tovrstna oblika zaposlitve zelo negotova in prekarna.

Stopnja tveganja revščine

Dimenzije: LETO.

Število oseb pod pragom tveganja revščine, Starost 18-64, Samozaposleni, Spol - SKUPAJ. (% ose



© SURS

Kako odpreti s.p.?

Odpreti samostojno podjetje je razmeroma enostavno. Postopek odprtja lahko pričnete preko spleta s pomočjo digitalnega potrdila ali na eni od točk Vem. Prijavo morate vložiti en dan pred želenim datumom vpisa. Ob registraciji potrebujete veljavni osebni dokument, davčno številko, overjeno izjavo lastnika objekta naslova, kjer želite prijaviti svoje samostojno podjetje. Nato vam na Vem točki uredijo prijavo v poslovni register Ajpes (ob tem prejmete matično številko), prijavo na Finančni upravi (prejmete davčno številko). Prav tako vam uredijo tudi prijavo v socialna zavarovanja, v kolikor še niste zavarovani kot zaposleni za polni delovni čas. Nato na banki odprete poslovni račun, ali svoj osebni račun spremenite v račun, ki dovoljuje vaše poslovanje v okvirih vašega samostojnega podjetja. Pomembno je, da nato ne pozabite obvestiti davčnega urada o izbranem sistemu vodenja poslovnih knjig ter pridobite ustrezno dokumentacijo povezano z varnostjo in zdravjem pri delu.

Kako zapreti s.p.?

15 dni pred prenehanjem delovanja vašega samostojnega podjetja morate na Ajpes (ali preko VEM točke), objaviti dan prenehanja delovanja. Po zaprtju statusa ste kot samostojni podjetnik še vedno odgovorno za vse neporavnane obveznosti, za katere jamčite z osebnim premoženjem, prav tako prevzimate pravico do neplačanih terjatev. Pred zaprtjem samostojnega podjetja morate vsaj tri dni pred zaprtjem podati prijavo za izbris iz Poslovnega registra Slovenije. Tudi to lahko opravite na katerikoli Vem točki v Sloveniji. Najpozneje v 8 dneh od izbriša se morate s pomočjo M-2 obrazca odjaviti iz socialnih zavarovanj. Prav tako morate v 60 dneh od dneva prenehanja opravljanja dejavnosti na FURS vložiti davčni obračun akontacije dohodnine in dohodnine od dohodka iz dejavnosti.

Kaj pomeni normirani s.p.?

Kot samostojni podjetnik postanete zavezanec za davek od dohodka iz dejavnosti. Davčni obračun morate davčnemu organu predložiti najkasneje do 31. marca tekočega leta za preteklo leto. Stopnja davka od dohodka iz dejavnosti se ugotavlja na podlagi:

- dejanskih prihodkov in dejanskih odhodkov ali
- dejanskih prihodkov in normiranih odhodkov (status normiranca).

Za zavezance, ki nimajo statusa normiranca, se pri akontaciji dohodnine upoštevajo stopnje dohodnine iz dohodninske lestvice od 16%-50%. Za normirance se dohodnina obračuna po davčni stopnji 20%. Davčna osnova je dobiček, ki se ugotovi tako, da se od prihodkov odštejejo odhodki. Zavezanci lahko uveljavljate tudi nekatere davčne olajšave. Normiranci imajo poenostavljen način upravljanja davčne osnove, zavezancem ni potrebno voditi evidenc o odhodkih oziroma stroških, ki nastanejo pri poslovanju. Ugotavljanje davčne osnove z upoštevanjem normiranih odhodkov je primerno za tiste zavezance, ki imajo manj stroškov, kot znašajo normirani odhodki.

Prikrito delovno razmerje

V prikitem delovnem razmerju se znajde posameznik, ki dela ne opravlja na podlagi pogodbe o zaposlitvi, čeravno so pri njegovem delu izpolnjeni vsi elementi delovnega razmerja. Teorija samozaposlene, ki se znajdejo v prikitem delovnem razmerju, poimenuje “navidezno samozaposleni.” Elemente delovnega razmerja lahko razberemo iz definicije delovnega razmerja, določene v 4. členu ZDR-1, ki določa, da je delovno razmerje med delavcem in delodajalcem razmerje, v katerem se delavec prostovoljno vključi v **organiziran delovni proces** delodajalca in v njem za **plačilo, osebno in nepretrgano** opravlja delo **po navodilih in pod nadzorom delodajalca**. Štirje bistveni elementi, ki opredeljujejo delovno razmerje so torej: odplačnost, osebno delo, nepretrgano opravljanje dela in delo pod nadzorom in navodili delodajalca. ZDR-1 v drugem odstavku 13. člena izrecno pravi, da če obstajajo elementi delovnega razmerja, se delo **ne sme** opravljati na podlagi pogodb civilnega prava. V kolikor so torej v konkretnem razmerju izpolnjeni elementi delovnega razmerja, delodajalec in delavec nista prosta pri izbiri, kako bosta oblikovala oz. poimenovala njuno razmerje. Prav tako pa je zakonsko določena domneva, da se v primeru spora o obstoju delovnega razmerja med delavcem in delodajalcem domneva, da delovno razmerje obstaja, če obstajajo elementi delovnega razmerja. Pri tem velja opozoriti še, da **za obstoj delovnega razmerja ni nujno, da sta stranki sklenili pogodbo o zaposlitvi v pisni obliki**.

Pravno varstvo delavca v prikitem delovnem razmerju

Delavec ima v primeru, ko se znajde v prikitem delovnem razmerju, možnost zahtevati ugotovitev obstoja delovnega razmerja. Ugotovitev obstoja delovnega razmerja je tako praviloma predhodno vprašanje, od katerega je odvisno delovnopravno in socialno varstvo delavca. **Delavec na delo v prikitem delovnem razmerju ne more pristati, takšno opravljanje dela je nezakonito.**

Pri tem ločimo dva primera:

- ko razmerje med strankama še traja, torej delo se še opravlja, mora delavec najprej ugotovitev obstoja delovnega razmerja zahtevati od delodajalca. To mora v skladu s 200. členom ZDR-1 storiti pisno. Če delodajalec v roku osmih delovnih dni po vročeni pisni zahtevi delavca ne izpolni svoje obveznosti iz delovnega razmerja oziroma ne odpravi kršitve, lahko delavec v roku 30 dni od poteka roka za izpolnitev obveznosti oziroma odpravo kršitev s strani delodajalca, zahteva sodno varstvo pred pristojnim delovnim sodiščem.
- ko je razmerje med strankama že prenehalo, mora delavec (oz. s.p.) sodno varstvo glede obstoja delovnega razmerja uveljavljati v 30 dneh od prenehanja razmerja.

Za ugotavljanje obstoja delovnega razmerja je pristojno delovno sodišče. Delovno sodišče ureja Zakon o delovnih in socialnih sodiščih.

Trenutno ima delavec zgolj možnost sodnega uveljavljanja delovnega razmerja, v pripravi je sprememba Zakona o inšpekciji dela (ZID-1), ki bo razširila pristojnosti inšpektorjev za delo na tem področju. Po trenutno veljavnem ZID-1, lahko inšpektor zgolj z odločbo prepove opravljanje dela

delavcev do odprave nepravilnosti, če pri inšpekcijskem nadzoru ugotovi opravljanje dela na podlagi pogodb civilnega prava v nasprotju z ZDR-1.

Delavec, ki misli, da njegovo delo izpolnjuje vse elemente delovnega razmerja (dela na enak način kot pri delodajalcu zaposleni delavci) se lahko za dodatne informacije ali pomoč pri uveljavljanju svojih pravic obrne tudi na Sindikat prekarcev (info@sindikat-prekarcev.si), ki je bil ustanovljen oktobra 2016.

Sodna praksa s področja varstva delavcev v prikritem delovnem razmerju

STATUS SAMOSTOJNEGA PODJETNIKA

Formalni status samostojnega podjetnika in delavca v delovnem razmerju se pojmovno ne izključujeta. Tega ne preprečuje posebna ureditev položaja samostojnih podjetnikov v Zakonu o gospodarskih družbah. Zato ni ovir, da samostojni podjetnik ne bi mogel skleniti tudi pogodbe o zaposlitvi, oz. ni ovire tudi za priznanje delovnega razmerja kot pogodbe o trajnem razmerju.

Na podlagi izpolnjenih elementov delovnega razmerja, ki jih mora delavec na sodišču dokazati, obstaja delovno razmerje. V tem primeru so samostojnemu podjetniku priznali delovno razmerje, saj se je izkazalo, da je ekonomsko odvisen od tožene stranke, prav tako je delal v njegovih prostorih. Poleg tega je tudi registriral dejavnost za potrebe delovnega mesta. Z njim drugače ne bi več sodelovali, prej je bil zaposlen preko pogodbe o zaposlitvi za določen čas.

Delodajalec je tako moral delavcu za nazaj priznati vse pravice, odvesti davke in prispevke, izplačati neto zneske plač z zamudnimi obrestmi in letni regres.

SOCIALNO ZAVAROVANJE

Dejstvo, da je bil delavec vključen v socialna zavarovanja kot samostojni podjetnik, ni ovira za ugotovitev obstoja delovnega razmerja. Določba ZPIZ-2, ki pravi, da če delavec izpolnjuje pogoje za vključitev v zavarovanje na več podlagah, se obvezno zavaruje po tisti, ki je v ZPIZ-2 navedena pred drugimi, ne sme postavljati delavca v slabši položaj. **Delavec ne more biti prikrajšan zato, ker je zaradi zmanjševanja škode v času nezakonitega prenehanja delovnega razmerja iz razlogov na strani delodajalca postal samostojni podjetnik posameznik.** Tožnik se je za opravljanje dejavnosti samostojnega podjetnika odločil zaradi brezupne situacije po odpovedi pogodbe o zaposlitvi in si plačeval prispevke za socialna zavarovanja od najnižjega zneska, zato bi bil prikrajšan, če mu obstoj delovnega razmerja pri delodajalcu za nazaj v okviru reparacije ne bi bil priznan, zato pritožba s tem v zvezi ni utemeljena.

AKT O SISTEMIZACIJI

Tožnik, ki je za toženo stranko delal kot tekstopisec oziroma kreativni direktor kot samostojni podjetnik na podlagi podjemnih pogodb in nato na podlagi avtorskih pogodb, je opravljal enaka dela kot redno zaposleni delavci. Delo je opravljal **osebno in nepretrgano ter bil vključen v organiziran delovni proces pri toženi stranki, ki je zagotavljala sredstva za delo, prostore, računalnik in**

prevoze. Tožena stranka ima v aktu o sistemizaciji sistemizirano tako delovno mesto tekstopisca kot tudi delovno mesto kreativnega direktorja, dela in naloge, ki sta jih stranki določili v obeh delovnih pogodbah, pa so identične nalogam po opisih obeh sistemiziranih delovnih mest. **Res je sicer, da je v aktu o sistemizaciji tožene stranke tako za delovno mesto tekstopisca kot za delovno mesto kreativnega direktorja predvidena VII. stopnja strokovne izobrazbe, ki je tožnik nima, saj ima V. stopnjo. Vendar v tožnikovem primeru to ne more biti ovira za priznanje obstoja delovnega razmerja, ker so dokazani vsi elementi delovnega razmerja in ker je tožena stranka potem, ko je s tožnikom že sodelovala, vedela, kakšno izobrazbo ima tožnik, pa je kljub temu z njim sklenila podjemno pogodbo za opravljanje del kreativnega direktorja za povsem enaka dela z enakimi pooblastili in odgovornostmi, kot so določene za sistemizirano delovno mesto kreativnega direktorja.**

OČETOVSKI DOPUST

Za ugotovitev obstoja delovnega razmerja ni bistveno, da je bil tožnik v istem obdobju po sklepu centra za socialno delo na očetovskem dopustu. Z doslej uveljavljeno sodno prakso se obstoj fiktivnega delovnega razmerja priznava v primerih, ko delodajalec z delavcem sicer ni sklenil pisne pogodbe o zaposlitvi zaradi razlogov na strani delodajalca, delavec in delodajalec pa sta sicer imela voljo in namen skleniti delovno razmerje, poleg tega pa so podani drugi bistveni elementi delovnega razmerja. Volja oziroma namen skleniti delovno razmerje sta v konkretnem primeru očitno obstajala pri tožniku, ki je kot gradbeni delavec delal za toženca. Toženec uveljavlja, da med njim in tožnikom ni nastalo delovno razmerje, ker je tožnik ves ta čas prejemal denarno socialno pomoč ter da ga je smatral za samostojnega podjetnika. **Vendar pa je bilo ugotovljeno, da se je delo pri tožencu kljub temu, da je le-ta bil na očetovskem dopustu, ves čas opravljal.** Tožnik je zato za navedeno obdobje upravičen do plačila neplačanih terjatev iz delovnega razmerja in do prijave v socialna zavarovanja.

NEUSTREZNA SISTEMIZACIJA

Dejstvo, da delovno mesto pomočnika ni bilo ustrezno sistemizirano, oziroma da direktor po statutu ni imel pristojnost določitve tožnika za izvajanje takšnega dela, nima odločilne teže pri odločanju o tožnikovem zahtevku na ugotovitev obstoja delovnega razmerja. Za presojo o statusa tožnika v spornem času je namreč odločilno, da je takrat nepretrgoma delal v prostorih ter pod okriljem tožene stranke izvajal potrebne zadolžitve v obsegu dejavnosti tožene stranke. Tožnik je za takšno delo dobil plačilo, skladno z dogovorom med njim in direktorjem. Med pravnima strankama je tako obstajalo delovno razmerje.

VLOŽITEV TOŽBE

Tožnik, ki pravočasno (v roku 30 dni od prenehanja domnevne PZ) zahteva ugotovitev obstoja delovnega razmerja za nedoločen čas, ni dolžan sočasno postaviti tudi zahtevka za ugotovitev nezakonitosti odpovedi PZ. Gre za spremembo sodne prakse iz letošnjega leta, prej je sodna praksa postavljala to zahtevo, ki je zakon ne določa.

Poleg tega pa je med pravnimi strokovnjaki sporno tudi vprašanje 30 dnevnega roka, ker v zakonu ne obstaja podlaga za ta rok.

PLAČILNA NEDISCIPLINA

IZVRŠBA NA PODLAGI VERODOSTOJNE LISTINE

V primeru plačilne nediscipline ima upnik na voljo izvršbo, ki je lahko preprosto vloži preko spletnega portala e-sodstvo. Gre za izvršbo na podlagi verodostojne listine. Pri vsaki izvršbi je treba paziti, da je splošen rok za zapadlost terjatev 5 let, za gospodarske subjekte pa 3 leta (samostojni podjetniki so gospodarski subjekti).

Verodostojne listine so:

- faktura (račun, obračun obresti),
- menica in ček s protestom in povratnim računom (če je to potrebno za nastanek terjatev),
- javna listina (notarski zapis, izjema je notarski zapis z izvršilnim naslovom),
- izpisek iz poslovnih knjig, overjen s strani odgovorne osebe (npr. konto kartica, knjigovodska kartica, izpisek odprtih postavk – vedno podpisano s strani zakonitega zastopnika ali od njega pooblaščen osebe),
- po zakonu overjena zasebna listina (npr. cesijska pogodba),
- listina, ki ima po posebnih predpisih naravo javne listine,
- pisni obračun prejemkov iz delovnega razmerja (v postopku izterjave plače ...).

Izvršba je sodna izterjava, upnik ima vedno na voljo tudi izvensodno izterjavo, ki se lahko izvede na več načinov (opozorilo preko e-pošte). Ponavadi se v praksi najprej neplačnika opomni, vendar pa to ni pogoj za začetek sodne izterjave - izvršbe.

Najbolj preprosto je vložiti predlog za izvršbo preko spletnega portala e-sodstvo: <https://evlozisce.sodisce.si/esodstvo/index.html>

Tam se prijavite kot registriran uporabnik. Predhodno je potrebno izvesti registracijo.

Nato izberete možnost: izberi e-opravila kot Registriran uporabnik.

Izberi

- Upravljanje poslovanja v varnostni shemi
- Izberi e-opravila kot Registriran uporabnik

Ministrstvo za gospodarske dejavnosti | Vrhovno sodišče Republike Slovenije | Copyright © 2015

Kot postopek izberete e-izvršbo in predlog za izvršbo na podlagi verodostojne listine (011).

Izberi e-Postopek

- Overjanje javnih listin in priglasitev digitalnih potrdil izdajateljev teh listin
- eZK-opravila - zemljiška knjiga
- eINS-opravila - postopki zaradi insolventnosti
- eizvršba

Sodstvo Republike Slovenije

Portal eizvršba
Vrhovno sodišče RS

IZDELAVA ELEKTRONSKE VLOGE

Izbrano opravilo: |

011 - Predlogi

- [011 - Predlog za izvršbo na podlagi verodostojne listine](#)
- [051 - Dopolnitev predloga za izvršbo na podlagi verodostojne listine](#)

Nato se izpolni obrazec za predlog izvršbe z vsemi podatki o upniku in dolžniku ter o terjatvi. Po vnosu vseh podatkov je potrebno plačati sodno takso (rok za plačilo je 8 dni, če ne, se predlog umakne in do izvršbe ne bo prišlo). Plačana taksa se po koncu postopka povrne, če je izvršba uspešna.

PRIJAVA TERJATEV V STEČAJNI POSTOPEK

Ta postopek je drugačen, če je dolžnik v stečaju. V tem primeru je potrebno svojo terjatev prijaviti v stečajno maso.

Če je dolžnik v stečaju, se najlažje preveri preko AJPES-a, saj je za gospodarske družbe, ki so v stečaju, obvezno, da se njihovi firmi (ime družbe) pripiše – V STEČAJU.

Upnik mora v primeru stečajnega postopka svojo terjatev prijaviti v roku 3 mesecev po objavi oklica o začetku tega postopka. Oklic o začetku stečajnega postopka se nahaja v okviru AJPES.

Prijava terjatev mora vsebovati naziv in sedež podjetja upnika, pravno podlago terjatve (npr. po-

godba) ter znesek terjatve. Upnik mora navesti dokument, na podlagi katerega je nastala terjatev. Ta dokument je lahko račun, dobavnica, pogodba, naročilnica. K prijavi je treba priložiti kopije dokumentov, ki dokazujejo obstoj terjatve. V prijavi je treba ločeno prijaviti zapadle in nezapadle terjatve ter morebitne obresti (zakonske ali pogodbene).

Terjatve se prijavi pristojnemu sodišču – katero sodišče je pristojno, se preverja na portalu AJPES.

OSEBNI STEČAJ

Samostojni podjetnik lahko predlaga osebni stečaj, če je prezadolžen ali pa če je nelikviden (enako velja za vse druge fizične osebe).

Prezadolženost pomeni, da je njegovo premoženje manjše od vsote vseh obveznosti, ki jih ima.

Nelikvidnost pa v primeru samostojnega podjetnika pomeni, da več kot dva meseca zamuja z izpolnitvijo ene ali več obveznosti v skupnem znesku, ki presega 20% zneska njegovih obveznosti, izkazanih v letnem poročilu za zadnje poslovno leto pred zapadlostjo teh obveznosti.

Postopek osebnega stečaja začne tako, da na pristojno okrožno sodišče vložijo predlog, poleg tega pa mora zraven dati poročilo o stanju premoženja in izjavo o morebitnih ovirah za odpust obveznosti (ta izjava mora biti overjena pri upravni enoti ali notarju).

Prekarno delo nižja kvaliteto življenja

»Težava so bolniške odsotnosti do 30 dni. Ne razumem, zakaj nisem upravičen do bolniškega nadomestila, čeprav plačujem vse prispevke?«

V spletni anketi, ki jo je julija in avgusta 2016 izvedlo Gibanje za dostojno delo in socialno družbo, je kar 23% samostojnih podjetnikov in podjetnic navedlo, da imajo zdravstvene težave. **Samostojnim podjetnikom in podjetnicam dohodki stalno nihajo, kar nemalokrat povzroča stres, jezo ali občutek nemoči.** Raziskava iz leta 2012 je pokazala, da je v Sloveniji kar 59% delavcev, ki so zaposleni v rednih delovnih razmerjih, v zadnjih 12 mesecih na delo odšlo kljub svoji bolezni. Glede samozaposlenih podobna raziskava zaenkrat še ni bila opravljena, vsekakor pa lahko sklepamo, da je situacija še alarmantnejša, saj s.p.-ji uradno nimajo svojega delodajalca, ki bi jim kril stroške bolniške odsotnosti, država pa samozaposlenemu plača bolniško šele po 30 delovnih dneh. V času bolezni so samozaposleni še vedno dolžni plačevati vse prispevke in hkrati zaslužiti dovolj, da preživijo sebe in gospodinjstvo. Taka ureditev jih sili, da delajo kljub bolezni. V anketi je kar 83% samozaposlenih zabeležilo, da težko nadomestijo izpad dohodka v primeru bolezni. V anketi je ena od samozaposlenih zapisala: *»Zlomila sem si gleženj. Ker sem delo opravljala v tujini za slovenskega delodajalca, sem z longeto in gipsom še vedno opravljala svoje delo – celo vodila turiste po določenih območjih. Če bi odšla na bolniško, bi imela izpad dohodka, kot tudi izgubo pogodbe z delodajalcem. Kakšno škodo sem si naredila za zdravje, še ne vem. Če bo vidna, mi bo še prekreproko žal za stanje ... «* Nekdo drug je zapisal: *»Doživel sem hudo prometno nesrečo. Kljub bolečinam sem med zdravljenjem bil primoran delati, da sem rešil s. p. Takole vidiš, da imamo res zelo malo pravic.«*

Velikokrat se kot prednost prekarnega dela predstavlja fleksibilen delovni čas. Samozaposleni naj bi si delovni čas lahko razporejali tako, kakor si želijo. Anketa pa je pokazala, da se več kot polovica (51%) samozaposlenih ni strinjala s trditvijo »*Moji urniki so fleksibilni in dopuščajo veliko dopusta*«. Kar 39% vprašanih si težko privoščijo dopust. Prihodki samozaposlenih so nepredvidljivi: »*Kot samostojni podjetnik, ki sem se ukvarjal z marketingom, sem bil večinoma odvisen od prihodkov/provizij prodanih izdelkov/storitev, kar pomeni, da je v praksi tudi nekaj mesecev, ko je bila prodaja sila neuspešna in sem v nekaj mesecih izdal le kakšen račun za nekaj 100€, potem je sledil kakšen mesec, ko je bil račun tudi kaj višji. Ampak tudi če je občutek pri višje izdanem računu boljši, me je to privedlo v situacijo, da sem moral pokrivati minuse za nazaj, ko sem prispevke plačeval večinoma iz prihrankov. Pa še partnerji, s katerimi sem sodeloval so bili občasno v finančnih težavah in mi računov niso plačevali po valuti, zato sem se moral še pregovarjati za svoj denar. Delo, ki sem ga izbral, je sicer bilo adrenalinsko in polno novih znanj, ampak po drugi strani pa stresno, delovnik je bil dolg krepko preko 8 ur, slabo sem spal, postal sem depresiven, ko mi ni šlo, in naposled sem se odločil (po nekaj letih), da s tako poslovno potjo zaključim, ker verjetno ne bi živel dolgo.*« Zaradi nepredvidljivih prihodkov je 35% anketirancev navedlo, da težko načrtujejo družino in kar 60%, da jih s. p. ovira pri nakupu stanovanja. Eden od samozaposlenih je tako zapisal: »*Na bančni kredit ne morem niti misliti. V življenju nisem tako investiral prav v nič večjega. V 25 letih dela sem bil na bolniški zgolj nekaj dni po eni od operacij (na 30 delovnih dni podlage).*«

Prekarno delo torej ni samo pravna oblika, preko katere delajo samozaposleni. Prekarne zaposlitve vzpodbujajo klimo za prekaren, negotov način življenja, v katerem si posamezniki in posameznice težko privoščijo dopust in bolniško, težko načrtujejo družino in nakup stanovanja, v mnogih primerih delajo več polnega delovnega časa, tudi ob vikendih in praznikih, živijo v strahu pred izgubo strank, velikokrat na meji zdrsa v revščino, stalno morajo biti pripravljeni na izpolnjevanje zahtev svojih naročnikov. Najboljši opis te situacije je negotovo ali prekarno življenje. Bolj grozljivo je mogoče edino to, da so se mnogi s takšnim načinom življenja že sprijaznili. Nič ni narobe, če nekdo odpre s. p. z namenom, da "sledi svojim sanjam".

Narobe je, da država in trg ne dopuščata, da bi samozaposleni, pa naj je s. p. odprt prostovoljno ali ne, živel človeka dostojno življenje in še več – da prepričujeta samozaposlenega, da sam nosi odgovornost za svojo neuspešno podjetniško pot. Prekarni delavci se velikokrat, da je le od njihovega trdega dela odvisno, kako uspešni bodo na trgu. Za svoj s.p. odgovarjajo tudi materialno, torej s svojim premoženjem. Vedno morajo plačati prispevke državi, četudi drugi niso plačali vam: »*Pri zapiranju s. p.-ja naj bi bili poravnani vsi dolgovi s. p.-ja drugim, ne pa tudi obratno!*« Velikokrat se samozaposlenim zdi, da so za svoje probleme odgovorni sami. Vendar je v Sloveniji več sto tisoč ljudi, ki delajo v podobnih razmerah, poleg samozaposlenih še zaposleni za določen in skrajšan delovni čas, delavci preko avtorskih in podjemnih pogodb, osebno dopolnilno delo, študentsko delo, samozaposleni v kulturi, ipd.

Problem, ki se prikazuje kot posameznikov lasten, je v resnici sistemski, saj po nekaterih podatkih

kar 41% delovno aktivne populacije že danes dela v drugačnih oblikah dela, kot je pogodba za nedoločen čas. Trendi prekarizacije so vidni v vseh državah EU. Ne samo, da je vedno večji delež ljudi v Sloveniji in svetu živi prekarno življenje, temveč je absurdno tudi trditi, da bi moral biti posameznik sam odgovoren za stalno spremenljive muhe trga ali slabe politične odločitve držav, ki so prekarizacijo dopustile. Države same so popustile pod pritiski mednarodnih institucij in se podredile neoliberalni politični in ekonomski paradigmi, ki zagovarja fleksibilizacijo trgov. Dopustile so, da se s prekarnimi oblikami dela pobira vedno manjši delež delavskih prispevkov, ki so temelj za stabilno pokojninsko in zdravstveno blagajno. V širšem smislu pa prekarne zaposlitve sesuvajo tudi javno šolstvo in druge pristojnosti države, ki so bistvene za dostojno življenje vseh ljudi. Prekarni delavci smo zato dolžni, da se upremo nadaljnji prekarizaciji dela in življenja in skupaj zgradimo skupnost, ki bo temeljila na solidarnosti in medsebojnem sodelovanju.

S tem priročnikom vam želimo povedati tudi, da niste sami. Pridružite se nam, da poiščemo rešitve skupaj. Skupaj moramo oblikovati skupnost, ki se bo borila proti prekarnosti in proti nižanju kvalitete življenja vseh nas. Prekarni delavci moramo prihodnost spet vzeti v svoje roke.

Zakonodaja

Zakon o gospodarskih družbah (Uradni list RS, št. 65/09 - uradno prečiščeno besedilo, 33/11, 91/11, 32/12, 57/12, 44/13 - odl. US, 82/13 in 55/15), Zakon o delovnih razmerjih (Uradni list RS, št. 21/13, 78/13 - popr., 47/15 - ZZSDT, 33/16 - PZ-F in 52/16) Zakon o dohodnini (Uradni list RS, št.št. 13/11 - uradno prečiščeno besedilo, 9/12 - odl. US, 24/12, 30/12, 40/12 - ZUJF, 75/12, 94/12, 52/13 - odl. US, 96/13, 29/14 - odl. US, 50/14, 23/15, 55/15 in 63/16), Zakon o inšpekciji dela (Uradni list RS, št. 19/14) Zakon o delovnih in socialnih sodiščih (Uradni list RS, št. 2/04, 10/04 - popr., 45/08 - ZArbit, 45/08 - ZPP-D, 47/10 - odl. US in 43/12 - odl. US), Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Uradni list RS, št. 26/14 in 90/15), Zakon o urejanju trga dela (Uradni list RS, št. 80/10, 40/12 - ZUJF, 21/13, 63/13, 100/13, 32/14 - ZPDZC-1 in 47/15 - ZZSDT), Zakon o izvršbi in zavarovanju (Uradni list RS, št. 3/07 - uradno prečiščeno besedilo, 93/07, 37/08 - ZST-1, 45/08 - ZArbit, 28/09, 51/10, 26/11, 17/13 - odl. US, 45/14 - odl. US, 53/14, 58/14 - odl. US, 54/15 in 76/15 - odl. US), Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju (Uradni list RS, št. 13/14 - uradno prečiščeno besedilo, 10/15 - popr., 27/16, 31/16 - odl. US, 38/16 - odl. US in 63/16 - ZD-C).

Sodna praksa

VSRS sklep VIII R 2/2016 z dne 8. 3. 2016, VDSS sodba Pdp 1018/2015 z dne 25. 2. 2016, VDSS sodba Pdp 721/2012 z dne 5.12.2012, VDSS sodba in sklep Pdp 356/2014 z dne 25.9.2014, VDSS sodba in sklep Pdp 860/2014 z dne 15.4.2015, VDSS sodba Pdp 724/2011 z dne 19.11.2011, VDSS sodba in sklep Pdp 464/2013, VSRS sklep VIII Ips 258/2015 z dne 5. 4. 2016

Monografije, članki

Kresal Barbara, Prikrita delovna razmerja - nevarno izigravanje zakonodaje, v: Delavci in Delodajalci (2014), št. 2-3, str. 177;

Strban Grega, Socialna varnost oseb aktivnih zunaj delovnega razmerja, v: Delavci in delodajalci (2008), št. 2-3, str. 345-366;

Tičar Luka, Nove oblike dela, Kdo in v kakšnem obsegu naj uživa delovnopravno varstvo, Pravna fakulteta, 2013

Žagar Irena, Samostojni podjetniki posamezniki ter obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje, v: Pravna praksa, št. 49-50 (2014), str. 10-13;

Internetni viri

<http://www.evem.si/kdaj-je-sp-upravicen-do-nadomestila-za-brezposelne/>

<http://evem.gov.si/info/poslujem/davki/davek-od-dohodka-iz-dejavnosti/>

<http://evem.gov.si/info/zacenjaj/zelim-ustanoviti-podjetje/poslovne-oblike-podjetij/postopek-ustanovitve-sp/>

<http://evem.gov.si/info/zapiram/zapiranje-sp/>

<http://www.stat.si/statweb>



Delavska hranilnica

POSEBNA PONUDBA ZA SAMOSTOJNE PODJETNIKE



**ODLOČITEV JE NA VAŠI STRANI,
PRIČAKUJEMO VAS V NAŠIH
POSLOVNIH ENOTAH**

E-mail: info@delavska-hranilnica.si
Spletni naslov: www.delavska-hranilnica.si



www.socialna-druzba.si
www.dostojno-delo.si
www.sindikati-prekarcev.si

Projekt je omogočil Urad vlade RS za komuniciranje

**VKLOPI RAZUM,
ZAHTEVAJ RAČUN!**



REPUBLIKA SLOVENIJA
URAD VLADE RS ZA KOMUNICIRANJE